

PRAVĚKÉ NÁLEZY Z KUNĚTICKÉ HORY**Vít VOKOLEK**

Kunětická hora, dominanta východočeské polabské krajiny, byla jistě i v pravěku nejen orientačním bodem, ale místem, kolem něhož se soustředovalo osídlení. Vítaným zdrojem byla i surovina k výrobě kamenných nástrojů nebo jiných výrobních předmětů. V neposlední řadě tak výrazná poloha mohla sloužit k rituálním obřadům.

Kunětická hora, zvedající se SV od Pardubic na pravém břehu Labe je neovulkanický znělcový suk, vzniklý v třetihorách, dosahující výšky 307 m nad mořem. Výstavba hradu, patrně již ve 13. stol. a lomy, zakusující se od středověku do boků lokality zvláště na Z, J a V straně, značně narušily původní terén, kde jistě došlo ke zničení části pravěkých nálezů.

Na severní straně Kunětické hory vystupuje dnes celkem nevýrazný výchoz žlutě zbarveného porcelanitu, nazývaný též „Žlutá skalka“ /lokality 1/. Porcelanity nebo též porcelanitové jaspisy jsou konkávní rohovce vzniklé vysrážením křídových slínů ve styku se žhavou lávou čediče¹⁾. Štěpnost porcelanitu poznali již lovci ve starší době kamenné a používali ho jako surovinu k výrobě nástrojů. K mladšímu paleolitu snad náleží osídlení zachycené učitelem A.Slugou v r. 1904 ve sluji /patrně puklinové jeskyňce/ na J straně Kunětické hory, která byla zcela zničena lomem²⁾. V „divuviální hlíně“ zde byly nalezeny zvířecí kosti, pazourkový nástroj a porcelánové čepelky /lokality 2/. Nálezy z jiných lokalit ukazují, že porcelanit zde byl těžen a roznášen do širokého okolí nejen v mladém paleolitu /na př. Bezděkov, Svobodné dvory/, ale i v mezolitu /Pardubice, Opatovice n.L., Živanice, Bohdaneč/.

1) K.Žebera: Nerostné suroviny v kamenných dobách pravěku, in J.Kořán, Přehledné dějiny československého hutnictví, Praha 1955, 34.

2) L.Šnajdr: Památky nejdávnější činnosti lidské v českém Polabí. Pravěk V, 1909, 647. Sl.Vencel: Stopy nejstarší lidské práce ve Východních Čechách, Hradec Králové, 1978, 19.

Daleko větší oblibě a rozšíření této suroviny dochází v mladší době kamenné³⁾. Porcelanit byl ve větších kusech transportován na sídliště v širší oblasti /na př. Dolany, Libišany, Dřenice, Úhřetice, ale až do Plo-tišť n.L., Jaroměře či Močovic na Čáslavsku/. Ačkoliv Pardubicko nebylo v období lineární keramiky prakticky osídleno a nálezy z vypíchané keramiky jsou jen sporadické, byla Kunětická hora v tomto období často navštěvována. Exploatace porcelanitu byla jistě značná a původní výchoz, nápadný nejen svým zbarvením, ale vůbec svým výskytem, byl do značné míry změněn. Zajímavá je rovněž lokalita v Pardubicích - Hůrkách, kde na levém břehu Labe, v místech dnes zaplaveného původního brodu „V úzkém“ bylo zachyceno osídlení vypíchané keramiky, patrně jen dočasné. Při výzkumu zde bylo nalezeno jen několik zlomků keramiky, za to četnější úštěpy porcelanitu. Je možno se domnívat, že zde bylo místo zastávek prospektorů této suroviny.

Do období staršího eneolitu se hlásí nález měděného dvoustranného sekeromlatu, učiněný v r. 1898 při vchodu do tehdejšího Hořického lomu na V straně Kunětické hory /lokalita 3/⁴⁾. Neúplný sekeromlat /M Pardubice, inv.č. 1254/ náleží lengyelské nebo jordanovské kultuře⁵⁾. Pozoruhodný je výskyt dalších měděných artefaktů v nejbližším okolí. Zhruba obdobný sekeromlat byl nalezen v r. 1909 u kunětického přívozu /dnes mostu/, na poli, 80 m od levého břehu Labe⁶⁾. Původně byl uložen ve škole v Sezemicích, dnes je nezvěstný. Z Kunětic, bez přesné lokalizace pochází i jednoduchý měděný klín⁷⁾.

Období lidu popelnicových polí v mladší době a pozdní době bronzové a na počátku doby železné náleží k nejvýraznější epoše pravěkého osídlení východních Čech. V bezprostřední blízkosti Kunětické hory vzniká řada velkých pohřebišť /Kunětice, Ráby, Lukovna, Sezemice /i osad s bohatými nálezy⁸⁾, které byly zkoumány již od minulého století. Je jisté,

3) V.Vokolek, Sl.Vencel: Štípaná industrie z porcelanitu v Čechách, Ach.rozhl. XIII, 1961, 464-472.

4) F.K.Rosůlek: Pardubicko, Holicko, Přeloučsko III, Pardubice 1909, 312. Zobrazení viz. J.Schránil: Studie o vzniku kultury bronzové v Čechách, Praha 1921, obr.3:6/. Na mylnou lokalizaci upozornil J.Bohm: Únětické nálezy na Pardubicku, Pam.arch. XXXVIII, 1932, 47-49.

5) R.Pleiner ed.: Pravěké dějiny Čech, Praha 1978, 273.

6) V.Diviš: Měděný mlat. Pam. arch XXV, 1913, 168.

7) M.Novotná: Měděné nástroje v Čechách a na Moravě, Arch.rozhl. VII, 1955, obr. 245:5/.

8) V.Vokolek: Nové lužické nálezy v Kuněticích, Arch.rozhl. XII, 1960, 171-176.

že Kunětická hora v této době hrála významnou úlohu. Temeno hory však zcela porušil středověký hrad, takže nálezy odtud jsou zatím jen velmi skrovné. Při nových archeologických výzkumech v prostorách hradu údajně nebyly zachyceny žádné pravěké nálezy. Proto předpoklad, že v těchto místech bylo hradiště lidu popelnicových polí⁹⁾ se zatím nepotvrdil a je velmi nepravděpodobný. Přesto bylo v minulosti nalezeno na Kunětické hoře několik ojedinělých předmětů.

Na pěšině na Z straně Kunětické hory nalezena 6.IX. 1922 bronzová šipka s tulejkou a olámaným hrotem, dl. 26 mm /lokalita 4, M Pardubice, inv.č. 1844/. Podobné šipky se vyskytly na lužickém pohřebišti v Kuněticích¹⁰⁾, časté jsou i ve slezskoplatěnické kultuře¹¹⁾. K této kultuře se hlásí i bronzová sekerka s tulejskou a ouškem, nalezená 21.V.1950 v sutí na JV úbočí Kunětické hory, pod tzv. kolbištěm, dl. 70 mm /naleziště 5, M Pardubice, př.č. 32380/. V r. 1988 našel T. Kučera těsně při hradbách na J straně hradu nejen středověké střepy, ale i zlomek těla většího květináče s plastikou páskou a pupkem, náležejícím III. stupni slezskoplatěnické kultury /naleziště 6, M Hradec Králové, př. č. 165/88/.

Všechny nálezy z období lidu popelnicových polí ukazují spíše na neprofání charakter osídlení Kunětické hory. Nedostatek zdrojů pitné vody /ve středověku bylo nutno vyhloubit hlubokou studnu/ nedovolovalo zbudování i na tak významném strategickém bodě hradiště. Je nutno poukázat na podobné nálezy na vrcholech kopců v dolním Polabí, které M.Zápotocký¹²⁾ spojuje s náboženskými představami lidu doby bronzové.

Nejvýznamnějším objevem z prostoru Kunětické hory je bezesporu dílna na výrobu rotačních mlýnů, zjištěná V.Divišem¹³⁾/ok. 7/. Při dobývání pařezů v zimě 1899 v borku na J svahu Kunětické hory, na parc. č. 162 k.ú. Ráby nalezeny četné polotovary a části žernovů uložené v hl. 1-1.5 m. Zkušební výkop V.Divíše nezachytil výrazněji zahloubené objekty, jen mezi kameny nalezeno několik zlomků keramiky a kousky železné strusky. Nalezené střepy nebyly nikde zobrazeny. V M v Pardubi-

9) V.Vokolek: Osady lužického lidu ve světle nových výzkumů, dipl. práce na FF UK v Praze 1959.

10) J.Hralová: Žárové nekropole v Kuněticích a Lukovně, Sb.NM v Praze A XXIX,2 1975.

11) J.Filip: Popelnicová pole a počátky železné doby v Čechách, Praha 1936-37.

12) M.Zápotocký: K významu Labe jako spojovací a dopravní cesty. Pam.arch. LX, 1969, 277-360.

13) V.Diviš-Čistecký: Starobylá dílna ručních mlýnků na hoře kunětické. Český lid I, 1893, 708-711.

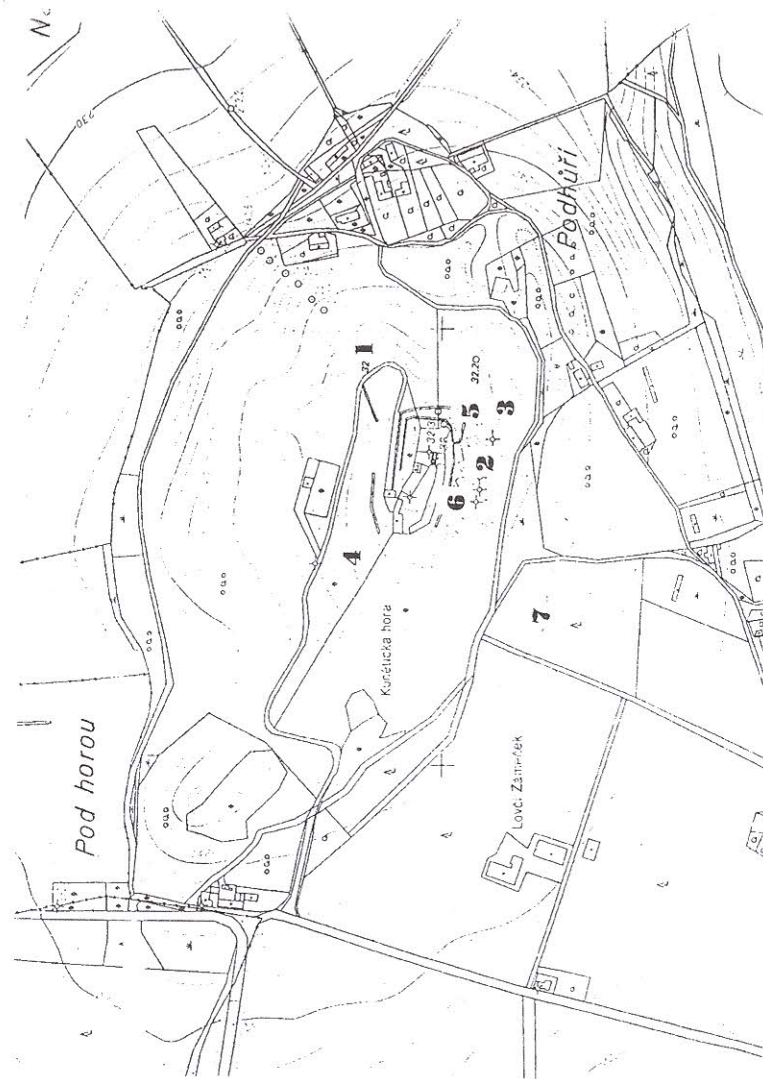
cích je z těchto míst uloženo několik střepů, z nichž dva /obr. 3:9,12/ ještě nesou popisku V.Diviše, vztahující se k jeho výzkumu. Střepy pocházejí z okrajů vázovitých nádob, vyrobených z písčitého materiálu /3:3-7/, jeden zlomek byl zhotoven na hrnčířském kruhu /3:8/. Mísy mají silně dovnitř vklopený okraj /3:1,2/. Okraj situlovité nádoby, dole zesílený, je vyroben z tuhového materiálu /3:9/, podobně jako střep s hlubokými svislými rýhami /3:12/. Nálezy lze datovat do mladší doby laténské. Rozbořením mlýnských kamenů v době laténské se zabýval J.Waldhauser¹⁴⁾ a spolehlivě doložil, že výrobky z Kunětické hory byly rozváženy, snad částečně po Labi, po celé východočeské oblasti a částečně i Kolínska až do vzdálenosti 113 km. Poněvadž zcela pokryly potřebu keltského oppida v Českých Lhoticích u Nasavrku, které je datováno od druhé pol. 2.stol. do 1. pol. 1. stol.př. Kr.¹⁵⁾, lze dobu trvání dílny klást do tohoto období. J.Filip¹⁶⁾ rovněž datuje dílny do období rozkvětu našich oppid /tj. do r. 125-50 př.Kr./ J.Waldhauser do LTC až LT D1 /skloněk 3.stol. a 2. stol.př.Kr./ Lze tedy shrnout, že dílny pod Kunětickou horou, jak ukazují i zobrazené zlomky keramiky, fungovaly od 2. do pol. 1. stol.př.Kr.

Kunětická hora měla bezesporu svůj význam v celém pravěkém vývoji tohoto úseku Polabí. Byla zdrojem suroviny ve starší i mladší době kamenné, orientačním bodem při cestách, ev. plavbách po Labi, patrně kultovním místem v mladší době bronzové a halštatské a v neposlední řadě znovu zdrojem suroviny k výrobě mlýnských kamenů v době historických Keltů. Středověký hrad zcela pozměnil temeno kopce, rovněž lomy od středověku ničily J část jeho úbočí. Právě v těchto partiích byly náhodně zachyceny jednotlivé artefakty. Zdá se, že naše informace nejsou ještě zcela vyčerpány a neporušené části svahů jistě skrývají další poznatky lidské činnosti naší minulosti.

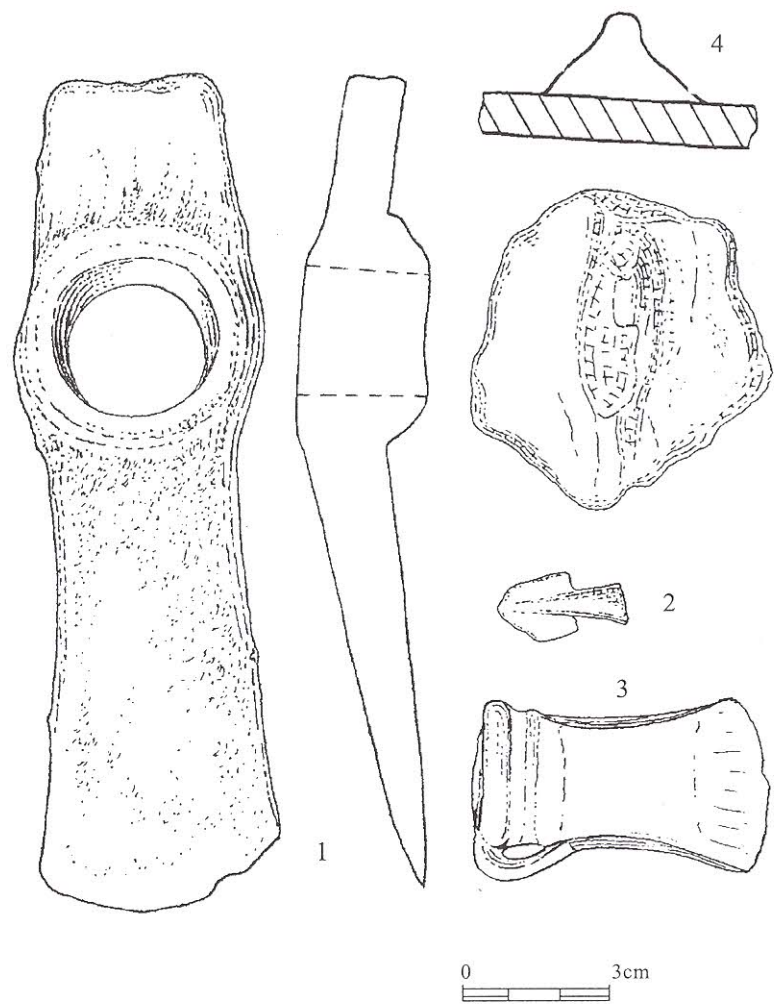
14) J.Waldhauser: Keltské rotační mlýny v Čechách, Pam.arch. LXXII, 1981, 153-221.

15) M.Princ: Keltské oppidum u Českých Lhotic. Arch.rozhl. XXVI, 1974, 614-621.

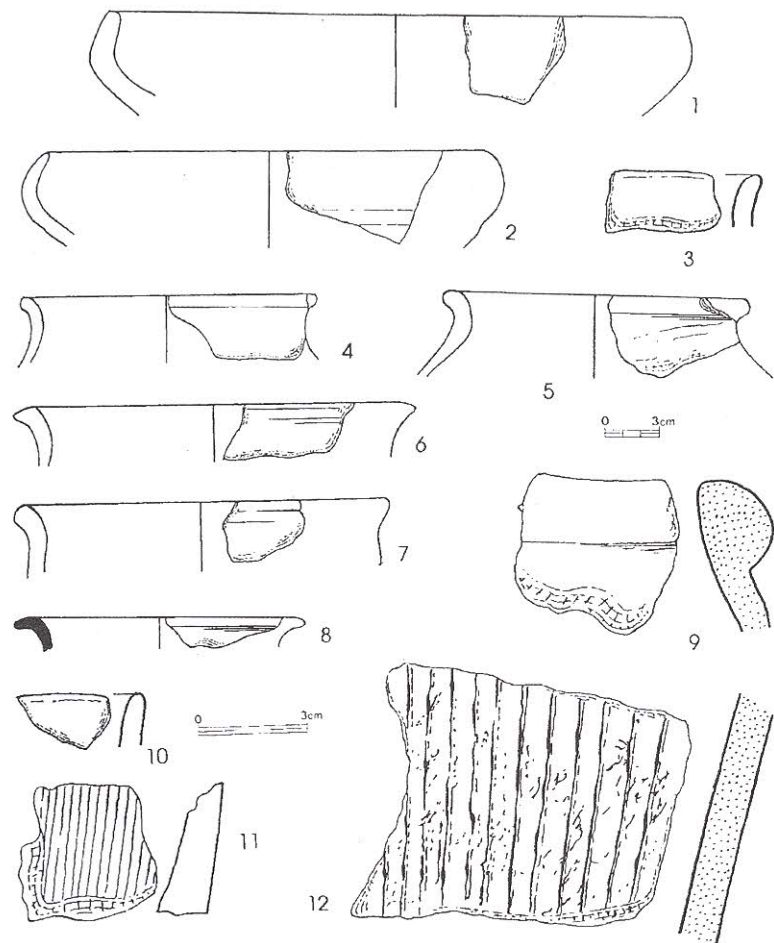
16) J.Filip: Keltové ve střední Evropě. Praha 1956, 320.

Obr. 1. Kunětická hora, k.ú. Ráby, okr. Pardubice. Přibližná lokalizace pravěkých nálezů.

Obr. 2. 1 - lok. 3, 2 - lok. 5, 4 - lok. 6.

Obr. 3. Zlomky laténské keramiky z dílny na mlýnské kameny - lok. 7.

Altertümliche Funde auf dem Kunětická hora (Kunetitzberg) (Zusammenfassung)

Der Kunětická hora (Kunetitzberg, Katastergebiet Ráby) ist nicht nur durch seine geologische Vergangenheit und seine mittelalterliche Burg eine bedeutsame Sehenswürdigkeit im Pardubitzer Becken, sondern auch aufgrund der altertümlichen Funde. Vereinzelt, vorrangig an der Südseite gefundene altertümlichen Gegenstände sind durch die Steinbrüche zerstört. Bereits in der älteren Steinzeit wurde Porzellanit gefördert (Lokalität Nr. 1) und Funde aus der jüngeren Steinzeit wurden in der Höhle entdeckt (Lokalität Nr. 2). An der Ostseite wurde eine aus dem älteren Eneolitikum stammende kupferne Beildresche gefunden (Lokalität Nr. 3). Bislang nur vereinzelt Funde aus der Zeit der Urnenfelderkultur - Bronzezeit (Lokalität Nr. 4), Axt (Lokalität Nr. 5) und Gefäßscherben (Lokalität Nr. 6) - deuten darauf hin, daß der Kunetitzberg eher als eine Kultstätte betrachtet wurde. Ein bedeutsamer Platz war er in der jüngeren La-Tène-Zeit, in der Kelten Klingsteine zur Herstellung von Mühlsteinen verwendeten.